

Vergaderjaar 2014–2015

34 078

Voorstel van wet van de leden Bosma en Wilders ter bescherming van de culturele traditie van het sinterklaasfeest (Zwarte Piet-wet)

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMEEN

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel strekt tot doel om Zwarte Piet te behouden voor Nederland. De schitterende sinterklaastraditie waarbij Zwarte Piet een prominente en onmisbare rol speelt, dreigt te worden aangetast. De Nederlandse sinterklaastraditie is onderdeel van de nationale identiteit en een aanval op Zwarte Piet is veel meer dan een subtiele aanpassing van een traditie; het is een aanval op de Nederlandse identiteit.

Geschiedenis van Zwarte Piet

De figuur van Sint Nicolaas is al sinds de Middeleeuwen in heel Europa een populaire heilige. Het vieren van feesten rondom Sint Nicolaas is een al bijna even lange traditie.

Lang voor het sinterklaasfeest gevierd werd, bestonden er allerlei Germaanse feesten, vieringen en rituelen. Deze «heidense» vieringen zijn uiteindelijk ingebed in de christelijke tradities. De kerk heeft dit aange-moedigd zodat heidense tradities langzaamaan vervangen werden door tradities die meer in lijn waren met het christendom.

Zo zijn er opmerkelijke gelijkenissen waar te nemen tussen Sinterklaas en Wodan, de Germaanse oppergod, die op zijn paard Sleipnir door de lucht reed.

Het is dan ook niet vreemd dat er op verschillende plaatsen in Europa vieringen zijn die kenmerken hebben van het Nederlandse sinterklaas-feest. Er is immers een gezamenlijke oorsprong. Deze tradities hebben met Nederland gemeen dat er een «sinterklaasachtige» figuur is, die wordt bijgestaan door een donkere helper (of meerdere donkere helpers). In Zwitserland kent men bijvoorbeeld Samichlaus die wordt ondersteund door Schmutzli, in Oostenrijk wordt Nicolo geassisteerd door een aantal Krampussen en in Luxemburg laat Zinniklos zich vergezellen door Houseker.

Zwarte Piet in zijn huidige vorm kent zijn oorsprong in 1850. Hij werd door de Nederlandse leraar, schrijver en illustrator Jan Schenkman afgebeeld

in zijn prentenboek «Sint Nicolaas en zijn Knecht». Dat specifieke beeld sloeg aan en verenigde de verschillende vormen waarin Zwarte Piet daarvoor verscheen. Sinterklaas werd immers al ver voor 1850 door één of meerdere donkere knechten bijgestaan.

Het vieren van het sinterklaasfeest of daarop lijkende feesten komt in meer landen voor en vaak heeft de sinterklaasfiguur ook een donkere helper of zelfs meerdere donkere helpers. Aangezien andere landen geen Jan Schenkman hadden, kennen zij niet de voor Nederland unieke figuur van Zwarte Piet.

Jan Schenkman had met zijn boek op geen enkele wijze racistische motieven. Het prentenboek werd ook nergens met racisme in verband gebracht.

Het is hierbij overigens wel duidelijk dat Zwarte Piet in het prentenboek van Schenkman gemodelleerd is naar het beeld van een donkere jongeman.

Zwarte Piet is dan ook zwart áls roet, en niet zwart ván het roet. Dit lijkt misschien een detail, maar het is wezenlijk voor het personage van Zwarte Piet dat hij niet vervangen wordt door een acteur met roetvegen. Zwarte Piet was al bij zijn introductie de steun en toeverlaat van Sinterklaas en beslist geen slaaf. Ook het woord «knecht» heeft geen negatieve betekenis en is nog steeds in gebruik in bijvoorbeeld de wielrennerij en het boerenbedrijf.

Er kan dan ook niet voldoende benadrukt worden dat Zwarte Piet de drijvende kracht achter het sinterklaasfeest is. Hij is in de verhalen rondom het sinterklaasfeest vaak belangrijker dan Sinterklaas zelf. Sinterklaas is in de praktijk een oude, vergeetachtige man, en het is Zwarte Piet die eigenlijk de leiding heeft.

Zwarte Piet heeft diverse belangrijke functies en zonder Zwarte Piet is het sinterklaasfeest dan ook volstrekt ondenkbaar. Voorbeelden zijn de hoofdpiet, de wegwijspiet, de luisterpiet, de bakpiet en de inpakpiet. Zwarte Piet wordt door veel kinderen gezien als een groot voorbeeld en veel kinderen willen later ook zelf Zwarte Piet worden.

2. Doelstelling wetsvoorstel

Belang van het behoud van Zwarte Piet

Het sinterklaasfeest, waarbij Zwarte Piet een prominente rol speelt, is één van de mooiste tradities van Nederland. Niet alleen de aard van het feest is schitterend, ook het bereik is enorm: heel Nederland staat vanaf half november tot en met begin december in het teken van Sint Nicolaas en Zwarte Piet. Tevens is het een unieke traditie die nergens ter wereld wordt gevierd zoals in Nederland.

Het vieren van het sinterklaasfeest is een bijzondere culturele uiting. Met het sleutelen aan het sinterklaasfeest komt men direct aan de Nederlandse cultuur. Met het veranderen van Zwarte Piet ten faveure van een zeer beperkte groep mensen, wordt de Nederlandse identiteit aan de kant geschoven. Het is een vorm van capituleren die voor velen onacceptabel is. De populariteit van Zwarte Piet is enorm en de verontwaardiging over het idee dat de figuur van Zwarte Piet veranderd zou moeten worden is zo mogelijk nog groter. Zwarte Piet heeft helemaal niets met racisme te maken. Voor liefhebbers van het sinterklaasfeest is het ook zeer kwetsend om te stellen dat het een feest met racistische elementen is. In Vlaanderen is het sinterklaasfeest erkend als cultureel erfgoed en het Interfederaal Gelijkekansencentrum in Brussel oordeelde dat Sinterklaas en Zwarte Piet zeker geen racistische figuren zijn.

Juist in een veranderende wereld is het belangrijk dat er symbolen en gebruiken blijven bestaan waaraan Nederlanders hun identiteit ontleen en die bijdragen aan gemeenschapszin. Het pogen een uniek volksfeest te

ontmantelen dat zorgt voor zoveel verbondenheid en vreugde is dan ook bijzonder kwalijk. Het sinterklaasfeest is misschien wel het meest Nederlandse feest dat er is. Het viere van Sinterklaas is daarmee dan ook een sterke uiting van het Nederlandschap, de verbondenheid met Nederland en de Nederlandse culturele tradities.

Keuze voor het codificeren

Het is niet gebruikelijk tradities in de wet te verankeren. Het is aan de andere kant ook niet gebruikelijk dat belangrijke en breed gedragen Nederlandse tradities worden afgebroken door een kleine maar felle minderheid. Er is een ware oorlog tegen Zwarte Piet.

Wat daarnaast de noodzaak voor codificatie vergroot, is het gegeven dat de Nederlandse overheid inmiddels ook een rol speelt bij het om zeep helpen van Zwarte Piet. Minister Asscher overlegt met de NTR en de gemeente Gouda over de toekomst van Zwarte Piet en ook burgemeester Van der Laan speelt een rol bij de strijd tegen Zwarte Piet.

In de gemeenten Amsterdam en Gouda worden dan vervolgens concessies gedaan en geeft men ook openlijk toe aan de wens van een zeer kleine minderheid om de bijl aan de wortel van het sinterklaasfeest te zetten.

Zwarte Piet is zeer populair. Maar liefst 2,1 miljoen mensen tekenden de «Pietitie». Een onderzoek van EenVandaag liet zien dat 89% van de respondenten vond dat Zwarte Piet onveranderd moet blijven, op stand.nl gaf 90% aan dat Zwarte Piet niet moet worden afgeschaft en uit een enquête van De Telegraaf blijkt dat meer dan 91% tegen het aanpassen van Zwarte Piet is.

Invulling van het wetsvoorstel

Met deze wet krijgt de overheid er ook niet zozeer een taak bij, maar wordt juist voorkomen dat de overheid een inhoudelijk rol (en daarmee een taak) krijgt bij het vaststellen van het uiterlijk van Zwarte Piet. Dit initiatiefwetsvoorstel strekt er dan ook slechts toe dat overheden pas vergunningen verlenen voor sinterklaasactiviteiten, zelf sinterklaasactiviteiten organiseren of hier medewerking aan verlenen, als daarbij het personage Zwarte Piet in ere wordt gehouden. Ook wordt hiermee voorkomen dat er allerlei rechtszaken gevoerd zullen worden en bezwaarprocedures gestart worden met betrekking tot het veranderen van het uiterlijk van Zwarte Piet.

De maatschappelijke impact van een kleine, activistische groep heeft veel effect wanneer deze groep door de publieke omroep aan publiciteit wordt geholpen en als (lagere) overheden bereid zijn het sinterklaasfeest aan te passen. Als gevolg hiervan blijkt het zelfs voor te komen dat winkelketens en fabrikanten van speelgoed Zwarte Piet uit angst in de ban doen.

Sommige ondernemers twijfelen eraan of ze nog mee kunnen doen aan de traditie van het sinterklaasfeest. Ook aan deze onzekerheid dient een einde gemaakt te worden. Het onderliggende wetsvoorstel kan voor de benodigde duidelijkheid zorgen.

Tegenstanders van Zwarte Piet en hun argumenten

Wie een stelling poneert heeft de verantwoordelijkheid deze te onderbouwen. Echter, als tegenstanders van Zwarte Piet vanuit het niets de stelling poneren dat Zwarte Piet racistisch is, blijft de onderbouwing of argumentatie achterwege.

Zwarte Piet is de personificatie van een eeuwenoude (voorchristelijke) en internationale traditie die niets van doen heeft met de trans-Atlantische slavernij.

Het sinterklaasfeest, waar Zwarte Piet een integraal onderdeel van uitmaakt, is het mooiste Nederlandse volksfeest dat er is. Dat feest mag de Nederlanders niet afgepakt worden. Het is daarnaast ook buitengewoon kwetsend dat deze schitterende Nederlandse traditie wordt afgedaan als iets racistisch.

Daarnaast is het ook zo dat heel veel kinderen die nog geloven in Sint Nicolaas en Zwarte Piet op wrede wijze uit deze droom worden geholpen wanneer het uiterlijk van Zwarte Piet ineens verandert of wanneer Zwarte Piet verbasterd wordt tot «stroopwafelpiet».

Het bijzondere karakter van het sinterklaasfeest waarbij kinderen écht geloven in Sinterklaas en Zwarte Piet komt ook sterk onder druk te staan als er allerlei verschillende soorten pieten worden geïntroduceerd, waarbij ook voor kinderen heel duidelijk is dat hier iets niet in de haak is.

De vele sinterklaascomités kunnen zich slecht voorbereiden op 5 december wanneer er allerlei rechtszaken gevoerd worden over het uiterlijk van Zwarte Piet. De consistentie van de verschijning van Sinterklaas en Zwarte Piet weegt immers zeer zwaar. Daarnaast is gebleken dat gemeenten zich terughoudend opstellen met het afgeven van vergunningen of het toekennen van subsidies toen bekend werd dat de Raad van State zich over Sinterklaas en Zwarte Piet zou gaan buigen. Deze vertwijfeling en deze onduidelijkheid, alsmede claims inzake racisme, halen de glans van een schitterende Nederlandse traditie. Ze zorgen ook voor grote praktische en logistieke problemen bij de vele vrijwilligers die hun best doen om er ieder jaar weer een mooi volksfeest van te maken.

Ook ontstaat door alle klachtenprocedures, acties en rechtszaken veel onzekerheid bij ondernemers die graag een leuke bijdrage willen leveren aan het sinterklaasfeest. Dit wetsvoorstel heeft dan ook tot doel om te zorgen dat het mooiste Nederlandse volksfeest duurzaam behouden blijft voor de toekomst en Zwarte Piet gewoon Zwarte Piet kan blijven.

II. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel 1

Dit artikel schrijft voor aan welke kenmerken Zwarte Pieten moeten voldoen. Deze voorschriften sluiten aan bij de traditionele kenmerken van Zwarte Piet.

Artikel 2

Dit artikel bepaalt dat het bestuursorgaan, indien het medewerking verleent aan sinterklaasvieringen, waarborgt dat het gevolg van Sinterklaas uitsluitend bestaat uit een of meer Zwarte Pieten die voldoen aan de kenmerken van artikel 1 van deze wet. Het is dus niet de bedoeling dat andere figuren, die niet voldoen aan het bepaalde in artikel 1, deel uitmaken van het gevolg van Sinterklaas. Concreet wordt hiermee voorkomen dat bestuursorganen meewerken aan sinterklaasfestiviteiten waarbij zogenaamde regenboogpieten of andere varianten op Zwarte Piet aan deelnemen. Initiatiefnemers doelen met «het gevolg van Sinterklaas» op Zwarte Piet en niet op – bijvoorbeeld – eventuele muziekkorpsen, majorettes, etc. die de intocht begeleiden.

Waar in deze wet «sinterklaasviering» voorkomt, wordt bedoeld op alle festiviteiten die plaatsvinden in het kader van de aankomst en het verblijf van Sinterklaas en zijn gevolg in Nederland. Deze festiviteiten hebben in ieder geval plaats op het moment van aankomst van Sinterklaas, doorgaans op de tweede of derde zaterdag van november. De intocht zal echter in veel gevallen de meest grootschalige viering zijn. Het ligt dan

ook in de rede dat de betrokkenheid van bestuursorganen als bedoeld in deze wet daar het grootst zal zijn, maar het artikel ziet ook op overige festiviteiten die in het kader van de sinterklaasviering georganiseerd worden.

De definitie van bestuursorgaan sluit aan bij het begrip uit artikel 1:1 van de Algemene wet bestuursrecht, nu deze wet beoogt dat de overheid en zijn organen het traditionele uiterlijk van Zwarte Piet dienen te beschermen.

De medewerking van het bestuursorgaan kan op veel manieren plaatsvinden, maar de meest voor de hand liggende vormen van medewerking zijn gelegen in het nemen van besluiten en afgeven van beschikkingen, al dan niet in de vorm van subsidieverleningen en vergunningen, die het (mede) mogelijk maken dat de sinterklaasviering plaatsvindt, alsmede het (mede) organiseren van sinterklaasvieringen, bijvoorbeeld voor kinderen van personen in dienst van of aangesteld door het bestuursorgaan, en iedere andere medewerking. Het betreft derhalve geen limitatieve opsomming.

Artikel 3

Voortbouwend op artikel 2, bepaalt dit artikel dat indien de medewerking van het bestuursorgaan gelegen is in het afgeven van een beslissing op aanvraag als bedoeld in afdeling 4.1.1 van de Algemene wet bestuursrecht, het bestuursorgaan de aanvraag afwijst als het van mening is dat niet voldoende aannemelijk is dat het gevolg van Sinterklaas uitsluitend bestaat uit een of meer Zwarte Pieten die voldoen aan de eisen uit artikel 1.

Het bestuursorgaan weigert voorts iedere andere medewerking als het meent dat het gevolg van Sinterklaas niet uitsluitend uit Zwarte Pieten bestaat die bovendien voldoen aan de eisen uit artikel 1. Het is aan het bestuursorgaan om vast te stellen of voldoende aannemelijk is dat festiviteiten in het kader van de sinterklaasviering aan deze wet voldoen.

Artikelen 4 en 5

Deze artikelen regelen respectievelijk de citeertitel en inwerkingtreding. Die laatste dient zo snel mogelijk na aannemen van de wet door de Eerste Kamer plaats te vinden.

Bosma
Wilders